

זוגיות ברשות

מדריך מעשי ליוזמות מקומיות בנושאי נישואין וזוגיות

ארגז כלים לנבחרי ציבור בשלטון המקומי

זוגיות ברשות

מדריך מעשי ליוזמות מקומיות בנושאי נישואין וזוגיות

אדר ב תשפ"ד | מרץ 2024

זוגיות ברשות: מדריך מעשי ליוזמות מקומיות בנושאי נישואין וזוגיות
ארגז כלים לנבחרי ציבור ברשויות המקומיות

כתיבה: אריאל מואב-מורבארי

מערכת: ד"ר חנה פנחסי, תני פרנק, טל רוזנר
צוות מייעץ: חן אריאלי, הילה גפן-שפיץ, שני גרינברג, אלה סקעת,
ד"ר אריאל פיקאר
עיצוב גרפי: סטודיו ענת ומאיה

© כל הזכויות שמורות

judaism.state@shi.org.il

The Shirley and William
Fleischer Family
Foundation

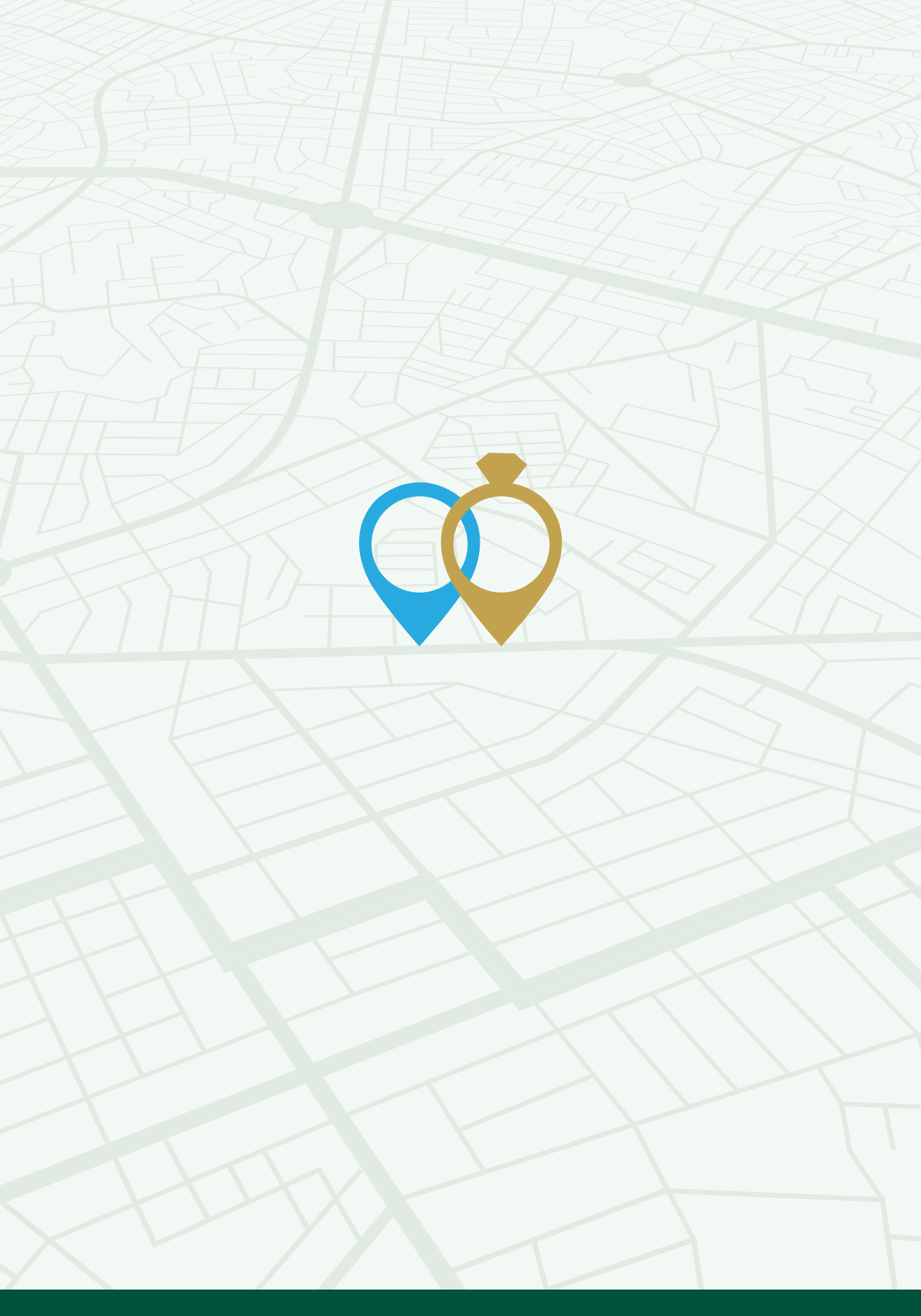
UJA Federation
NEW YORK

הודפס בדפוס כספית
ירושלים
אדר ב תשפ"ד | מרץ 2024

המרכז ליהדות ומדינה

המרכז ליהדות ומדינה מבית מכון הרטמן הוא מרכז מדיניות, שפועל לאיתור וקידום פתרונות בסוגיות הנוגעות למתח שבין תפיסות יהודיות ודתיות לבין התנהלותה של מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית שבה אוכלוסיות מגוונות. מטרת המרכז היא לממש את הערכים היסודיים של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית וכבית לאומי לעם היהודי כולו, באמצעות עיצוב מחדש של סוגיות מדיניות העוסקות במפגש שבין היהדות לבין המדינה.

המרכז מקדם סדר יום של יהדות מגוונת ומרובת פנים באמצעות קידום מדיניות, חשיבה ומחקר מוכווני שינוי והשפעה על השיח הציבורי. המרכז שואף להביא לשינוי המדיניות הקיימת על ידי יצירת וביסוס רעיונות, נרטיבים וכיווני מדיניות חדשים, והטמעתם במדיניות הישראלית באמצעות פעולות בכנסת, אל מול הממשלה, ברשויות המקומיות וכן בשיח הציבורי בישראל ובעם היהודי. נושאי הליבה שבהם עוסק המרכז הם: מיהו יהודי, שבת במרחב הציבורי, נישואין וגירושין בישראל ויהדות במערכת החינוך.

תוכן עניינים

9	.1 מבוא
13	.2 מיפוי תחום הנישואין והזוגיות ברשות המקומית
17	.3 רישום נישואין
27	.4 טקסי חתונה
31	.5 הכרה בזכויות של זוגות
33	נספח. טבלת פעולות ותחומי פעילות

מדינת ישראל - המשדד לשרותי הדת

0

2345

מס'

תעודת נישואין

1 / תש"כ
העתקה מ-

ה	הבעל	פרטיים אישיים
		הזוג
		שם המשפחה
		שם המשפחה לאחר הנישואין
		השמות הפרטיים
		העדה (הדתית)
		תאריך הלידה
		משלח היד
		מקום המגורים
		מס' הזהות
		ההורים
		שם המשפחה והשמות הפרטיים של האב
		שם המשפחה והשמות הפרטיים של האם
		מקום מגורי האב
		מקום מגורי האם
		משלוח ידו של האב
		משלוח ידה של האם

1. מבוא

מה בין נישואין וזוגיות לרשות המקומית

תפקידם הבסיסי של ראשי רשויות ונבחרי ציבור בשלטון המקומי הוא לקדם את רווחת כלל תושביהם. בכלל זאת, עליהם לקדם שוויון במתן השירותים הניתנים לכלל התושבים ולפעול למען טובתם.

מערכת היחסים שבין תושב או תושבת לבין הרשות המקומית שבה הם מתגוררים, מתבטאת בחלקה הגדול דרך התא המשפחתי. היום-יום המשפחתי של התושבים נדרש לרשות המקומית בצמתים רבים, בתחומים כמו חינוך פורמלי ובלתי-פורמלי, דיור, תרבות, פנאי ועוד. תמיכה רחבה של רשות מקומית במשפחה מתחילה בשירותים הניתנים לבני זוג שבוחרים לכונן את זוגיותם במסגרת נישואין או בדרך אחרת, ומתחילים את מסע בניית הקן המשפחתי שלהם. מערך הנישואין והגירושין במדינת ישראל איננו נותן מענה לצרכיה של מדינה יהודית דמוקרטית. אימוץ השיטה המשפטית המנדטורית – שלא התחשבה בצרכיה של מדינה יהודית ריבונית – יצר מציאות שבה בני זוג המבקשים להינשא כפופים למערכת שמבוססת לעיתים רבות על פרשנות מחמירה ומסוימת של המסורת היהודית. מציאות זו פוגעת הן בשוויון זכויות בין זוגות שונים והן בזהותה היהודית של מדינת ישראל, שמהווה קהילה של קהילות יהודיות עם מסורות מגוונות.

על אף שמירב הרגולציה על תחום הנישואין נתון בידי המדינה, לרשויות המקומיות ולנבחרי הציבור בשלטון המקומי יש מרחב השפעה גדול בתחומי הנישואין והזוגיות. מערך הנישואין בישראל מורכב בחלקו הגדול מגורמים מקומיים שפועלים אל מול הרשויות או במסגרתן. כמו כן, חלק ניכר מהזכויות וההטבות המוקנות לזוגות נשואים או זוגות ידועים בציבור, ניתנות על ידי הרשויות המקומיות. זוגות רבים אינם נהנים משוויון מלא כבר בשלב שבו הם מבקשים לכונן את זוגיותם, וביכולתה של הרשות המקומית לצמצם את אי-השוויון ולקדם הכרה בסוגים שונים של זוגיות.

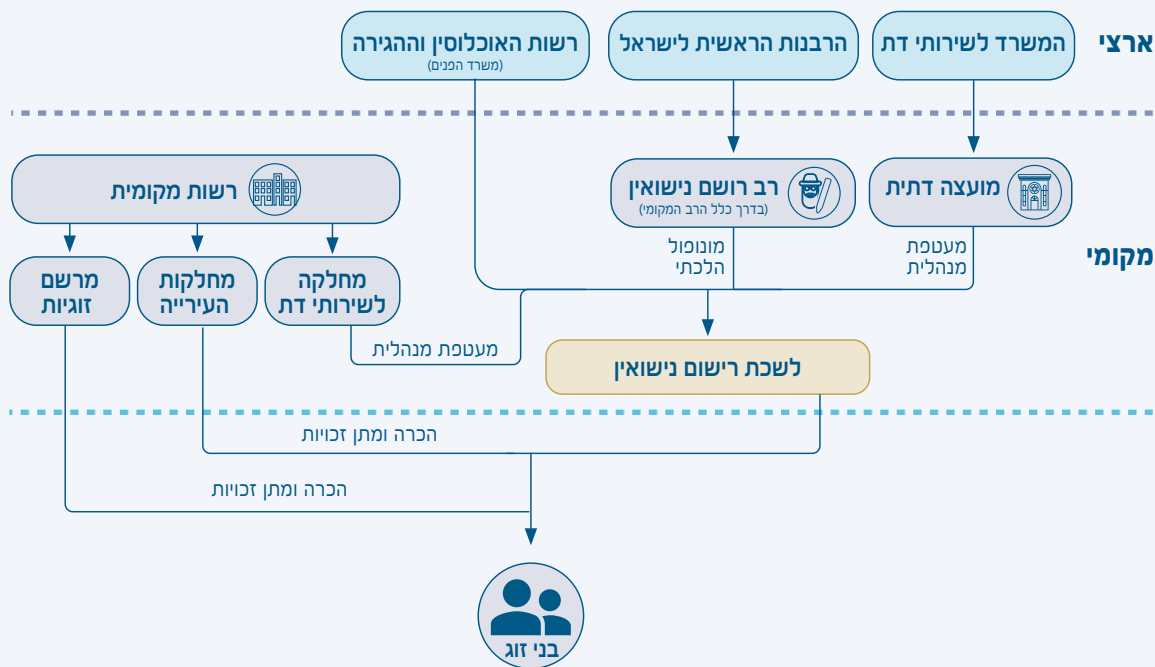
מרחב ההשפעה של נבחרי הציבור ברשות המקומית מאפשר לצמצם אפליה כנגד יוצאי ברית המועצות ויוצאי אתיופיה בישראל, לפעול כנגד תופעת סרבנות הגט והעגינות ולמען אוכלוסיות מוחלשות שונות. בכוחם של נבחרי הציבור המקומיים לעצב את זהות של הרשות המקומית בהתאם למגוון הקהילות שמרכיבות אותה, ולעודד מגוון של דרכים של בני זוג לכונן את זוגיותם בהתאם לאמונתם, זהותם ומסורתם.

מסמך זה פורס את הכלים השונים המצויים בידי נבחריה ציבור ברשות המקומית בתחומי הנישואין והזוגיות. יש לחדד כי סוגיות של רישום והכרה פורמלית ומלאה בזוגות נשואים, הן סוגיות שיש לתת להן מענה על ידי הרשויות השלטוניות של מדינת ישראל. הכלים המפורטים להלן אינם מתבססים על שינויי חקיקה או מדיניות ברמה הארצית, אלא נשענים על ההסדרים הקיימים כיום במדינת ישראל ופועלים במסגרתם.

להפעלת האחריות של הרשויות המקומיות בנושאים המפורטים במדריך זה יש אפוא פוטנציאל כפול: היא עשויה לתרום הן למגוון הקהילות והתושבים החיים בכל רשות מקומית – בהתאם להרכבה וזהותה – והן לעודד את מדינת ישראל ואת מוסדותיה לעצב מדיניות ארצית טובה יותר עבור אזרחיה.

מערך הנישואין והזוגיות ברשות המקומית

מרבית הגורמים אליהם נדרשים בני זוג בבואם להינשא, מצויים ברמה המקומית או שיש להם ממשק איתה. מערך הנישואין של הרבנות מבוסס על גורמים מקומיים כמו רבנים מקומיים, מועצות דתיות ומחלקות לשירותי דת ברשויות המקומיות. בנוסף, גורמים רבים בתוך הרשות המקומית נוטלים חלק במערך ההכרה ומתן הזכויות וההטבות לבני זוג. ניתן לשרטט את המערכות הללו באמצעות התרשים הבא:

הסבר לתרשים:

הרגולציה הממשלתית מסורה לשלושה גורמים – המשרד לשירותי דת אמון על המעטפת המינהלית, הרבנות הראשית היא זו שבסמכותה לרשום זוגות של יהודים כנשואים ובסמכותה לקבוע מהי המדיניות ההלכתית הנדרשת, ואילו המרשם עצמו נעשה ברשות האוכלוסין וההגירה במשרד הפנים.

ברמה המקומית מי שנותנים את המעטפת המינהלית הן המועצות הדתיות (גוף נפרד מהרשות המקומית) או מחלקות לשירותי דת ברשויות שבהן אין מועצה דתית. הרב המקומי הוא בעל תפקיד עצמאי שאיננו כפוף לרשות המקומית (גם אם יש לה יד במינויו) אמונה על ההיבטים ההלכתי ועל הרישום עצמו. אלה יחד מרכיבים את לשכת הרישום לנישואין.

בתוך הרשות המקומית, לצד מחלקת לשירותי דת (אם יש כזו), פועלות מחלקות העירייה השונות שעשויות להעניק הטבות וזכויות לזוגות ולתאים משפחתיים שונים (גם אם אינם נשואים). בחלק מהרשויות פועלים כיום מרשמי זוגיות עירוניים לשם כך.

לקריאה נוספת

לסקירה מקיפה של אתגרי הנישואין והגירושין בישראל, וכן הצעה למתווה לפתרון ראוי: הילה גפן-שפיץ, אריאל מואב, תני פרנק ואלעד קפלן, כל התן וכל פלה: מתווה לאתגרי הנישואין בישראל, ירושלים: המרכז ליהדות ומדינה מבית מכון הרטמן ומרכז מנומדין למשפט יהודי ודמוקרטי, 2024.

לנתונים עדכניים בנושא הנישואין והגירושין בישראל, ראו: אריאל פינקלשטיין, אילה גולדברג ושלומית רביצקי טור-פז, דו-שנתון דת ומדינה בישראל: 2022, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2023, פרק ב – נישואין, עמ' 58-105; פרק ג – גירושין, עמ' 106-143.

להשוואה בין רשויות מקומיות בתחומים שונים בנושאי יהדות ומדינה, ראו: ישראל חופשית, מדד החופש העירוני, 2023.

לכלים הנתונים בידי נבחרי ציבור בשלטון המקומי, ראו: משרד הפנים, המדריך לנבחר ברשות המקומית, ינואר 2024.

לכלים הניתנים בידי נבחרי ציבור בשלטון המקומי בנושאי יהדות ומדינה, ראו: איה ידידיה ונעמה מושינסקי, המצפן: המדריך לנבחרי ונבחרות ציבור לקידום שוויון בשלטון המקומי, "דת ועיר", עמ' 84-89.

2. מיכוי תחום הנישואין והזוגיות ברשות המקומית

א. מערך רישום הנישואין המקומי

מערך הרישום לנישואין של אזרחים יהודים מבוסס על גופים מקומיים, שאינם בהכרח חלק מהרשות המקומית. הגורמים שמרכיבים את מערך הנישואין המקומי או משפיעים עליו משתנים מרשות לרשות. כדי להכיר את הגורמים הרלוונטיים ברשות מקומית מסוימת, יש לערוך מיפוי מדויק לגבי אותה רשות:

○ האם ישנו רב מקומי מכהן שנבחר בין היתר על ידי הציבור ברשות, ומשמש כרושם הנישואין או רושם לנישואין שמונה על ידי הרבנות הראשית לישראל?

○ האם יש מועצה דתית שפועלת בתחומי הרשות המקומית או ששירותי הדת ניתנים על ידי מחלקה במועצת הרשות?

○ אם קיימת מועצה דתית – האם עומד בראשה הרכב מועצה שמשקף את הרכב מועצת הרשות המקומית או ממונה מטעם השר לשירותי דת?

מעבר לשאלה המבנית, יש לתת את הדעת גם לבעלי התפקידים השונים, לפועלם ולתפיסת העולם שלהם.

ב. הרכב האוכלוסיה ברשות המקומית

למגוון הקהילות והמשפחות שמרכיבות את הרשות המקומית יש אורחות חיים וצרכים שונים. אין רשות מקומית זהה לחברתה, ובכל אחת מהן הרכב אוכלוסיה שונה: קהילות עם מאפיינים תרבותיים ודתיים שונים, קבוצות גיל שונות ותאים משפחתיים מגוונים. המגוון הרחב ברשויות השונות ובתוך כל רשות מקומית, מייצר מעין מפה שמשקפת את זהותה של הרשות.

כדי להכיר את המרקם הייחודי של הרשות המקומית, יש להשתמש בכלים שונים לצרכי מיפוי ומחקר שיעמדו בבסיס קבלת ההחלטות וקידום המדיניות. ניתן לחלק את הכלים הללו לשלושה סוגים:

כלי מחקר מקצועיים:

ניתן להשתמש במאגרי נתונים קיימים, כמו זה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה או מחקרים חברתיים-כלכליים שנכתבו על הרשות המקומית. ככל שמתאפשר, ניתן גם ליזום מחקר חברתי-כלכלי או כלים כמו קבוצות מיקוד או סקרים. אלו כלים שדורשים מימון, אך הם עשויים ללמד רבות על הרשות המקומית ועל המאפיינים של הזוגות והמשפחות שמרכיבות אותה.

שיתוף ציבור:

תהליכי שיתוף ציבור יכולים להיות מבוססים על מגוון כלים ובתוכם שולחנות עגולים מובנים עם תושבים, מפגשים של נבחרי ציבור עם וועדי שכונות, נציגי קהילות ותושבים, שימוש בסקרים דרך רשתות חברתיות ועוד. שימוש נכון בכל אלו עשוי לעזור לגבש מידע חשוב לגבי הצרכים של משפחות וזוגות שונים.

למידה מרשויות אחרות:

רשויות מקומיות שונות פיתחו פתרונות שונים בתחומי הנישואין והזוגיות, שאת חלקם נזכיר בהמשך המסמך. חשוב ללמוד מרשויות אחרות, וניתן כמובן ליצור קשר עם חברי מועצה ברשויות אחרות ולעמוד על הדומה ועל השונה בין הרשויות השונות.

באמצעות הכלים השונים הללו ניתן ליצור מיפוי: מה הרכב האוכלוסייה ברשות; אלו קבוצות גיל נכללות בה; אלו סוגים של תאים משפחתיים מאפיינים אותה ומה הצרכים שלהם והמאפיינים שלהם; אלו מענים יש לצרכים שלהם – אפשרות לרישום נישואין או הכרה בזוגיות, זכויות הקנויות לזוגות ותאים משפחתיים ועוד. הפער בין המצוי לבין הרצוי הוא הבסיס לפיתוח של פתרונות שונים וקידום רווחתם של זוגות ומשפחות.

לקריאה נוספת

לנתונים אודות קבוצות אוכלוסייה ברשויות מקומיות, ראו:
[מרכז הנתונים והידע של המכון החרדי וקרן וואהל, מכון רשויות מקומיות.](#)

לכלי שיתוף ציבור שבהם ניתן להשתמש כדי לייצר מיפוי של צרכי האוכלוסייה ברשות המקומית, ראו:

מורן נגיד, סתיו חביבי ודנה בר, [תהליכי שיתוף בשלטון המקומי בישראל: כיווני פעולה והמלצות](#), ירושלים 2020.

דבורה אברמזון, [משילות משתפת ברמה המקומית: עקרונות ומבני בוחן מרחבי העולם](#), מנהיגות אזרחית, 2019.

איה ידידיה ונעמה מושינסקי, [המצפן: המדריך לנבחרי ונבחרות ציבור לקידום שוויון בשלטון המקומי](#), "דמוקרטיה עירונית: שיתוף ציבור", עמ' 40-44; "חיים ביחד: קהילות בעיר", עמ' 45-49; "צעירים וצעירות בעיר", עמ' 59-64; "הקהילה הגאה", עמ' 76-83. אהוד בקר, ["שיתוף ציבור במשרד הממשלה וברשויות המקומיות"](#), ירושלים: מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2019, עמ' 37-41.

פרק פח.

נשואין וגירושין (רישום)

פקודה הקובעת הוראות לרישום נשואין וגירושין.

[23 בספטמבר]

פקודה זו תקרא פקודת הנשואין והגירושין (רישום).

בפקודה זו יהא למונח הבא הפירוש דלקמן, מלבד אם ע

רוש אחר —

„הרשות הרושמת“ פירושה הפקיד המסדר את הקידושי הנשואין נשואין אזרחיים, האימם, בנשואין לפי דת האי בנשואין לפי דת הנצרות, הרבי, בנשואין לפי דיני ים של השבט, בנשואין לפי דת הדרוזים.

3. הרשות הרושמת תרשום כל נשואין בשעת סדור הקיו מפרטים הבאים בארבע העתקות שכל אחת ואחת מהן תהא חר של הרשות הרושמת —

3. רישום נישואין

לנישואין יש שני מרכיבים עיקריים: ההיבט הפורמלי-משפטי – הרישום של בני זוג כנישואים במשרד הפנים, וההיבט האישי-קהילתי – טקס הנישואין שבו מצהירים בני הזוג על כינון הזוגיות שלהם. הרישום לנישואין עבור יהודים, נעשה בישראל על ידי הרבנות הראשית ובאמצעות רבנים רושמי נישואין שפועלים ברמה המוניציפלית – בדרך כלל מדובר ברב העיר.

שאלות למיפוי:

- האם יש רב מקומי ברשות המקומית (רב עיר או רב אזורי)? אם כן, מיהו?
- אם אין רב מקומי, מיהו הרב רושם הנישואין שמינתה מועצת הרבנות הראשית?
- האם בשטח הרשות המקומית פועלת מועצה דתית או שאספקת שירותי הנישואין מבוצעת על ידי מחלקה לשירותי דת ברשות?
- מיהו יו"ר המועצה הדתית ומי חברים בהרכב שעומד בראשה? / מי מנהל את מחלקת שירותי הדת?
- האם יש ברשות המקומית אוכלוסיות גדולות שנפגעות מהמצב הקיים בבואם להירשם לנישואין (יוצאי בריה"מ, יוצאי אתיופיה ועוד)?

א. רישום נישואין ברבנות

בני זוג שמבקשים להירשם לנישואין יכולים לפנות ללשכת רישום נישואין בכל רשות מקומית שירצו. הרישום כרוך באגרה עבור פתיחת תיק הנישואין והשירותים השונים שבני הזוג זכאים להם (ראו להלן).

רישום הנישואין ליהודים בישראל מתבצע על ידי רושמי נישואין שממנה מועצת הרבנות הראשית לישראל. כאשר יש ברשות רב מקומי כמו רב עיר או רב אזורי – נהוג שהוא ממונה לתפקיד. ברשויות שבהן אין רב מקומי מכהן – מועצת הרבנות הראשית ממנה רב אחר לצורך הזה.

חוק פתיחת אזורי הרישום

בשנת 2013 תוקנה פקודת הנישואין והגירושין (רישום) באופן שהשפיע רבות על מערכי הנישואין המקומיים. בתיקון לחוק, שזכה לכינוי "חוק צהר", נקבע כי בני זוג רשאים להירשם לנישואין בכל לשכת רישום נישואין בלי קשר למקום מגוריהם.

מעבר לכך שהתיקון ביסס את הפעילות הארצית של ארגון רבני צהר בתחום הנישואין, הוא הביא ליצירת תחרות בין לשכות רישום נישואין שונות ובכך לשיפור וייעול השירותים הניתנים לתושבים.

הסמכויות הסטטוטוריות המוקנות לרושם הנישואין הן סמכויות הלכתיות מסוימות והסמכות לחתום על תעודות הנישואין. כמו כן, הוא אמון על יישום המדיניות ההלכתית של הרבנות הראשית ובסמכותו לקבוע אם יש להפנות זוג לבירור יהדות (ראו במסגרת להלן). מעבר לכך, מכיוון שנהוג שרושם הנישואין הוא רב העיר, לרושם הנישואין עשוי להיות גם מעמד לא פורמלי, כך שיש לו השפעה על תחום הנישואין גם מעבר לסמכויות הסטטוטוריות שלו. לעומת זאת, המעטפת המינהלית והביצועית מסופקת על ידי המועצה הדתית או מחלקת שירותי הדת ברשות, והיא כוללת את השירותים הבאים:

עורך חופה וקידושין:

אפשרות לערוך את טקס החופה והקידושין בחינם על ידי רב המועסק לשם כך במועצה הדתית או הרשות המקומית.

הדרכת כלה:

הדרכות לקראת נישואין דתיים שמיועדות ברובן המוחלט עבור כלות המבקשות להירשם לנישואין. על אף שאין צורך או חובה הלכתית בהדרכות אלו לצורך קיום נישואין כהלכתם – הן בגדר חובה והירישום לנישואין מותנה בהשתתפות בהן. כלות שמבקשות להירשם לנישואין יכולות לפנות למדריכת כלות מטעם המועצה הדתית או לפנות באופן עצמאי למדריכת כלות שמוכרת על ידי המועצה הדתית.

טבילה במקווה לכלה לפני החופה:

הרבנות הראשית מחייבת כל כלה לטבול במקווה לפני עריכת הנישואין, והיא יכולה להשתמש במקווה המופעל על ידי המועצה הדתית או מחלקת שירותי הדת במקום מגוריה או בעיר אחרת.

נישואין בעדות הלא יהודיות

בדומה ליהודים, גם בעדות הדתיות הלא-יהודיות מתנהלים נישואין וגירושין תחת סמכותם הבלעדית של בתי הדין הדתיים: בתי הדין השרעיים, כנסייתיים והדרוזיים. האחריות הרגולטורית על מערך הנישואין והגירושין של הדתות הלא-יהודיות ניתן לאגף לעדות דתיות במשרד הפנים - שפועל מול גורמים ברשויות המקומיות ובקרב הקהילות הדתיות, ומשרד המשפטים - שאליו כפופים בתי הדין הדתיים השונים.

פעולות אפשריות:

1. רושם הנישואין:

השפעה על בחירת הרב המקומי:

רבני עיר ורבני מועצות מקומיות נבחרים על ידי אסיפה שכוללת, בין היתר, את חברי מועצת הרשות המקומית. בחירות לתפקידים הללו הן הזדמנות משמעותית עבור חברי מועצה להשפיע על שירותי הנישואין המוניציפליים ולקדם בחירה של רב שמתאים לאוכלוסייה המקומית. זהותו של הרב שבה תומכת מועצת הרשות המקומית יכולה גם להיקבע במסגרת ההסכמים הקואליציוניים.

כאשר יש רב מקומי שמשמש כרושם הנישואין:

כדאי להכיר את פועלו ואת עמדותיו בנושאים כמו בירורי יהדות, הסכמי קדם נישואין ועוד. ניתן לנסות להיפגש איתו ולשוחח על האתגרים הייחודיים לאוכלוסייה ברשות המקומית ולקדם סוגיות שמצויות בסמכותו (ראו להלן).

כאשר אין רב מקומי, אלא רושם נישואין שממונה מטעם הרבנות הראשית:

כדאי להכיר את פועלו ואת עמדותיו. ניתן לנסות להיפגש איתו לשמוע על האתגרים הייחודיים לאוכלוסייה ברשות המקומית ולקדם סוגיות שמצויות בסמכותו (ראו להלן). מינוי הממונה הוא עניין שנמצא בסמכותה של מועצת הרבנות הראשית. על אף שהחוק איננו מטיל חובת התייעצות של מועצת הרבנות עם הרשות המקומית, הרי שבפועל, פעמים רבות, מתקיימת התייעצות באופן לא פורמלי שמאפשרת להשפיע על המינוי ואף לשנות אותו. גם במקרים שבהם לא מתקיימת התייעצות, התארגנות של מועצת הרשות המקומית ופנייה למועצת הרבנות עשויה לקדם בחירה של רב רושם נישואין שמתאים לאוכלוסייה המקומית.

ארגון 'עתים' מלווה ומסייע לאזרחים ותושבים הנתקלים בבעיות שונות מול מערך שירותי הדת בישראל. בידי הארגון מידע רב אודות לשכות רישום לנישואין ומדיניות של רבנים מקומיים שונים, וניתן להיעזר בהם בנוגע לכך.

2. מועצה דתית או מחלקה לשירותי דת:

מועצה דתית:

כאשר ברשות המקומית פועלת מועצה דתית, בראשה צריך לעמוד הרכב שממונה על בסיס מפתח מפלגתי במועצת הרשות. חברי מועצה דתית, ובראשם יו"ר המועצה הדתית, יכולים להיות גורמים שניתן לעבוד איתם ולהשפיע על מדיניות המועצה הדתית. במקרים שבהם לא מונה הרכב, במקום יו"ר המועצה הדתית ממונה נציג של השר לשירותי דת.

בדרג המקצועי של המועצה הדתית פועלות מחלקות שונות, אחת מהן היא מחלקת הנישואין שמספקת את המעטרת המינהלית של הרישום לנישואין. מנהל מחלקת הנישואין הוא גורם נוסף שניתן לעבוד איתו.

מחלקה לשירותי דת:

בחלק מהרשויות המקומיות אין מועצה דתית כלל, ושירותי הנישואין ניתנים על ידי מחלקה לשירותי דת ברשות. במקרים אלו, ניתן לקדם סוגיות שונות דרך ראש המחלקה ועובדיה, ודרך מחזיק תיק שירותי הדת במועצת הרשות.

3. סוגיות שניתן לקדם מול המועצה הדתית או המחלקה לשירותי דת:

שיתוף פעולה עם ארגון רבני צהר:

ארגון רבני צהר פועל עם מספר לשכות רישום הנישואין של רשויות מקומיות שונות ברחבי הארץ. כך בני זוג שנישאים על ידי הארגון, נרשמים בפועל באמצעות המועצות הדתיות או מחלקות שירותי הדת הללו. ניתן לקדם שיתוף פעולה מעין זה בעבודה משותפת עם הארגון והמועצה הדתית או מחלקת שירותי הדת ברשות, ונדרשת לכך גם ההסכמה של הרב המקומי.

הסכמי קדם נישואין:

בשנים האחרונות ארגוני חברה אזרחית החלו לפתח הסכמי קדם נישואין הלכתיים המבקשים לצמצם את השלכותיהן הקשות של סרבנות הגט והעגינות. על אף התמיכה שהסכמים אלו קיבלו מטעם רבנים שונים, השימוש בהם נתקל בהתנגדויות מצד גורמים שונים במערך הרבנות הראשית לישראל. עם זאת, במצב החוקי הקיים, רושמי נישואין, מועצות דתיות ומחלקות לשירותי דת עשויים לקדם את השימוש בהסכמים אלו ולכלל הפחות להציע לבני זוג לחתום הסכם קדם נישואין ולהסביר על יתרונותיו.

הסכמי קדם נישואין ושטר "תנאי בקידושין":

בעשורים האחרונים בולטת צמיחתם של הסכמי קדם נישואין ביוזמת ארגוני חברה אזרחית שונים המבקשים לצמצם את השלכותיהן הקשות של סרבנות הגט. ישנם סוגים וניסוחים שונים להסכמים אלו, אך עיקרם הוא האפשרות להפעיל סנקציות כלכליות על מי שמסרבים לתת גט. להסכמים הללו יתרונות רבים והם עשויים לצמצם במידה ניכרת את תופעת סרבנות הגט.

עם זאת, להסכמים הללו מספר חסרונות, בעיקר התמודדות עם עגינות ועם סרבני גט שאינם נכנעים לסנקציות. לכן, ארגונים מסוימים מציעים להוסיף להסכמים הללו "שטר התנאה" או שטר "תנאי בקידושין" שעליו חותמים בני הזוג לפני הנישואין, והוא מאפשר לייצר תנאים שבהם הנישואין פוקעים ללא גט ומונעים מצב של עגינות.

הנגשת מידע וזכויות:

א. הדרכות כלה: לשכות הרישום לנישואין דורשות מכלות לטבול במקווה לפני הנישואין, ומחייבות אותן לקבל הדרכות לקראת נישואין דתיים המכונות "הדרכת כלה" (על אף שההדרכות הללו אינן מחויבות מבחינה הלכתית). בפני הכלות עומדות שתי אפשרויות: לקבל הדרכה ממדריכת כלות שעובדת במועצה הדתית או לפנות למדריכה פרטית שקיבלה אישור לשם כך. במקרים רבים מגוון המדריכות הפרטיות מתאים למגוון רחב יותר של כלות מאוכלוסיות שונות. ניתן להגביר את המודעות לזכויותיהן של כלות בנושא.

ב. מקוואות: בעקבות מאבקים של ארגוני חברה אזרחית בשנים האחרונות, נשים זכאיות לאוטונומיה הלכתית כאשר הן טובלות במקווה, והן יכולות לבחור שלא לטבול בנוכחות של בלנית אלא באופן פרטי לחלוטין או בנוכחות חברה או קרובת משפחה, לפי בחירתן. ניתן לקדם קמפיין או אמצעי אחר להעלאת מודעות של נשים לזכויותיהן במקוואות.

4. פעולות עם החברה האזרחית:

בירורי יהדות:

על פי הנחיות הרבנות הראשית, יהדותו של כל אדם חייבת להיות מבוררת בטרם ניתנים לו שירותי דת התלויים ביהדותו, ובראשם רישום לנישואין. על בסיס בירורי היהדות, בתי הדין הרבניים מנהלים מאגר ממוחשב של "מעוכבי חיתון" שנמנע מהם להינשא. במילים אחרות, אימוץ פרשנות מחמירה של ההלכה היהודית על ידי הרבנות הראשית ובתי הדין הרבניים הביאה ליצירת מנגנונים של הטלת ספק בכשרות היוחסין

של אזרחים שרשומים כיהודים במרשם האוכלוסין. מדיניות זו פוגעת בראש ובראשונה באוכלוסיות של עולים, בעיקר יוצאי מדינות ברית המועצות לשעבר.

מדריכות כלות:

בשנים האחרונות קמו מוסדות רבים ומגוונים ללימוד תורה לנשים, שחלקם הגדול משקפים את ערכי הציבור הדתי המתון. ביניהם, תכניות ומדרשות שפועלות בתחומי רשויות מוניציפליות שמחברות לקהילות השונות במקום. אם פועל במקום מוסד לימוד תורה לנשים, יתכן שמתקיימת בו תוכנית למדריכות כלות שמיועדת לכלות ברשות המקומית. במקרה כזה ניתן לחשוב על תמיכה של הרשות שמסבסדת את העלויות לציבור הכלות.

ב. מרשמי זוגיות עירוניים

בשנים האחרונות החלה להתפתח פרקטיקה חדשה של רישום זוגיות במרשמי זוגיות מוניציפליים אשר מייסדות ומנהלות רשויות מקומיות שונות בישראל. המרשמים פתוחים בפני בני זוג פנויים, ומטרתם להעניק הכרה שוויונית ככל הניתן לזוגות תושבי העיר שאינם רוצים או אינם יכולים להירשם לנישואין ברבנות. הרישום במרשם המקומי מקנה לזוגות הרשומים הטבות וזכויות דומות לאלו המוענקות על ידי הרשות המקומיות לזוגות נשואים המתגוררים בשטחה. בחלק מן הערים שהקימו מרשמי זוגיות, הזוגות הנרשמים בהם מקבלים תעודת או אישור על הרישום מטעם העירייה.

פעולות אפשריות:

1. הקמת מרשם זוגיות עירוני:

תהליך הקמת מרשם זוגיות ברשות מקומית הוא תהליך מורכב. התהליך דורש תשומת לב וגיוס של מספר גורמים בתוך הרשות. אחת השאלות שכדאי לשאול היא, אם הרשות בשלה לתהליך זה – האם הוא מתאים לציבור המתגורר ברשות, האם תהיה תמיכה רחבה בהקמתו בקרב הגורמים הפוליטיים והמקצועיים הרלוונטיים ועוד. על כל פנים, המודל הבסיסי כבר פועל ברשויות שונות וניתן ללמוד מן הניסיון שלהן, והוא מבוסס על הצעדים הבאים:

גיוס גורמים לתמיכה לקראת הקמת המרשם:

טוב לגייס את ראש הרשות וחשובים כמובן גם שותפים בקואליציה, בעיקר בעלי תיקים רלוונטיים כמו תיק נשים, להט"ב, רווחה, שירותים חברתיים ועוד. הגורמים המקצועיים הנדרשים הם הייעוץ המשפטי, מרכז השירות לתושב – אם קיים כזה – והגורם האמון על מערכות המידע ברשות. גורמים מקצועיים רלוונטיים נוספים הם בראש ובראשונה מנכ"ל הרשות, אך גם גורמים שעובדים עם אוכלוסיות בעלות עניין כמו קהילה הגאה או קהילות עולים, וכן גורמים שעוסקים בתחומים שבהם ניתנות הזכויות לנרשמים כמו אגפי חינוך, גבייה, תרבות ופנאי, ילדים, חניה ועוד.

תהליך הקמת המרשם:

מיפוי הגורמים הרלוונטיים: בשלב הראשון יש למפות את כלל הגורמים המקצועיים והפוליטיים שנדרשים או יכולים להיות שותפים לתהליך הקמת מרשם הזוגיות העירוני (ראו לעיל). לחלקם יהיה חלק במסגרת הכוללת של המרשם וחלקם הם בעלי עניין שיש להתחשב בעמדתם.

מיפוי הטבות: רישום הזוגיות נותן בעיקר הכרה בבני זוג כתא משפחתי, באמצעות הכרה בזכויות והטבות לבני הזוג הנרשמים. יש להגדיר מראש מהן הזכויות וההטבות שהרשות מעוניינת להעניק לנרשמים.

הגדרת כללים ונהלים: כדאי לקבוע כללים שונות אודות אופן ביטול הרישום המרשם ועוד. כמו כן, יש לבחון מדיניות שיתופי פעולה עם ארגונים, וכן שיתופי פעולה עם ערים אחרות (ראו להלן) בדגש על השאלה, אם הרישומים והתעודות שלהן יוכרו לצורך המרשם ברשות; האם תינתן תעודה וכיצד היא תוגדר ועוד.

הקמת מאגר מידע: מאגר מידע עם אישור ממשד המשפטים ולמנות עבורו מנהל. לשם כך יש להיעזר בייעוץ המשפטי. אם קיים מרכז שירות לתושב – מנהל המרכז יכול להיות מנהל המאגר.

ניסוח תצהירים משפטיים: על בני הזוג הנרשמים במרשם לחתום על תצהיר בנוכחות עורך דין. לשם כך יש לנסח תצהירים בהתאם לצרכי הרשות. בערים מסוימות העירייה מציעה עורכי דין בהתנדבות להחתמה של בני זוג על תצהירים. יצירת תעודה עבור הזוגות: במסגרת ההכרה בבני הזוג הנרשמים, ניתן להעניק להם תעודה מטעם העירייה שמעידה על הרישום. הקמת דף נחיתה: כדאי להקים דף אינטרנט ייעודי שבו מצוי המידע לתושב, אפשרות לבקש להירשם ולהעלות מסמכים נדרשים ועוד.

2. בעיר שיש בה מרשם זוגיות:

היכרות ובחינה של המרשם:

מרשמי הזוגיות העירוניים הם פרקטיקה חדשה יחסית, ובכל רשות הם מורכבים בצורה קצת שונה. כדאי להכיר את המרשם ולבחון מהן הזכויות וההטבות שהוא מקנה, מי קהלי היעד לרישום בו ועוד. יתכן שהבחינה תעלה כי יש מקום לשיפור במרשם, להרחבת הזכויות וההטבות והגדלת החשיפה והרישום בקרב קהלי היעד. במקרה הזה, ניתן להיעזר בניסיון של רשויות אחרות שמפעילות מרשם זוגיות.

שיתופי פעולה עם ערים אחרות:

מימוש הפוטנציאל של מרשמי הזוגיות העירוניים יתרחב ככל שרשויות יפעלו בשיתופי פעולה. נכון לעכשיו, מרשמי זוגיות עירוניים פועלים באופן עצמאי, בלי ממשק עם מרשמים אחרים. ניתן לקדם סטנדרטיזציה של מרשמים של רשויות שונות ושיתוף פעולה הדוק יותר שכולל בין היתר את האפשרות להקל על מעבר ממרשם בעיר אחת למרשם של עיר אחרת במקרה של מעבר דירה. ניתן גם לבחון היתכנות מעשית ומשפטית לאיחוד של מרשמים בין ערים סמוכות לכדי מרשם אחד.

שיתופי פעולה עם רשויות ממשלתיות:

ממשקים עם גופים ציבוריים רלוונטיים יחזקו את האפקטיביות של המרשם העירוני. הגוף הציבורי המשמעותי ביותר הוא המוסד לביטוח לאומי, מכיוון שבדרך כלל הכרה שלו בבני זוג כידועים בציבור מביא להכרה של גופים ציבוריים נוספים. שיתוף פעולה שיביא לכך שרישום במרשם העירוני יביא להכרה באחד או יותר מן הגופים הללו – יצור תמריץ משמעותי לבני זוג להירשם במרשם.

שיתופי פעולה עם מיזמי נישואין:

בשנים האחרונות פועלים בישראל מיזמים לעריכה של טקסי נישואין שלא במסגרת הרבנות (ראו להלן) ומיזמים לרישום זוגיות אלטרנטיבי. על פי רוב, בני הזוג שמתחתנים

דרך המיזמים הללו אינם מוכרים כנשואים באופן רשמי אלא פונים לקבל הכרה כידועים בציבור. שיתוף פעולה עם ארגונים אלו, יכול לייצר מעין "חבילה" של עריכת טקס עצמאי ורישום במרשם הזוגיות העירוני עבור זוגות שמעוניינים בכך. רשימה של המיזמים שמעניקים שירותי טקסי חתונה ניתן למצוא להלן בפרק שעוסק בכך (בעמ' 28).

ידועים בציבור:

זוגות רבים הבוחרים שלא להירשם לנישואין, אך חיים יחד, מקיימים חיי משפחה ומנהלים משק בית משותף - בוחרים להיות מוכרים כ"ידועים בציבור". זהו איננו מעמד רשמי הקבוע בחוק, אלא מעמד משפטי שמקנה לבני הזוג שורה של זכויות בתחומים שונים, אשר מוענקות בדרך כלל באופן אוטומטי לבני זוג הרשומים כנשואים. בני זוג הבוחרים בכך, נדרשים להוכיח את זוגיותם ולעמוד בתנאי הסף להכרה כידועים בציבור בפני גופים ציבוריים שונים, ובכללם הרשויות המקומיות. ברשות מקומית שהקימה מרשם זוגיות עירוני, הזכויות המוענקות על ידה ניתנות אוטומטית בכל התחומים הרלוונטיים.

על אף המציאות המתוארת, אגד הזכויות הרחב המוענק לזוגות הידועים בציבור איננו מהווה פתרון שלם לבעיות של בני זוג שאינם יכולים או מעוניינים להינשא, וזאת בשלושה מישורים עיקריים:

א. אישוויון: על אף הדמיון בין זכויותיהם של ידועים בציבור לבין אלו של זוגות נשואים, עדיין קיימות סוגיות נקודתיות שבהן קיים שוני בדין החל על זוגות שאינם נשואים.

ב. נטל בירוקרטי: קיימת עננת אי־ודאות סביב זכויותיהם של בני הזוג במהלך חייהם ובפירדתם. המצב הנוכחי מטיל על בני הזוג חובה להוכיח כי הם ידועים בציבור או כי היו ידועים בציבור טרם פקיעת הקשר עקב מוות או פרידה. במסגרת זו הם נדרשים לעבור הליכים בירוקרטיים מרובים אשר תוצאתם לא ידועה ובמהלכם נפגעת פרטיותם באופן משמעותי.

ג. אי־הכרה במישור הסמלי: מוסד הידועים בציבור אינו סטטוס של ממש, אלא "מעין סטטוס", ולכן אינו עומד כאלטרנטיבה מלאה למוסד הנישואין.

לקריאה נוספת

להרחבה בנוגע למחלקות הנישואין במועצות הדתיות ראו:
אריאל פינקלשטיין, המועצות הדתיות: שירותי דת, מינהל ציבורי ופוליטיקה, ירושלים:
המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2018, עמ' 41-62.

להרחבה בנוגע לרבנים רושמי נישואין ראו:
אריאל פינקלשטיין, הרבנות המקומית הממסדית בישראל, ירושלים: המכון הישראלי
לדמוקרטיה, 2021, עמ' 39-40.

להרחבה בנוגע לסוגיית הדרכת הכלה ראו:
אלון שלו, עידית ברטוב ואלעד קפלון, הדרכת כלה: סקירה והצעת חוק, ירושלים:
עתים, 2015.

להרחבה בנוגע לזכויות והאתגרים העומדים בפני ידועים בציבור ראו:
מרכז רקמן לקידום מעמד האישה, מה בין ידועים בציבור לנשואים כדין, 2024.

4. טקסי חתונה

לנישואין יש שני מרכיבים עיקריים: ההיבט הפורמלי-משפטי – הרישום של בני זוג כנשואים במשרד הפנים, וההיבט האישי-קהילתי – טקס הנישואין שבו מצהירים בני הזוג על כינון הזוגיות שלהם. הרישום לנישואין עבור יהודים, נעשה בישראל על ידי הרבנות הראשית ובאמצעות רבנים רושמי נישואין שפועלים ברמה המוניציפלית – בדרך כלל מדובר ברב העיר.

שאלות למיפוי:

- מה מספר תושבי הרשות המקומית שנישאים מדי שנה בממוצע?
 - מהו שיעור תושבי הרשות שאינם יכולים להינשא במדינת ישראל ("חסרי דת", "להט"ב ועוד)?
 - מהו שיעור תושבי הרשות שאינם מעוניינים להינשא ברמצעות הרבנות הראשית? מהו שיעור התושבים שאינם מעוניינים להינשא כלל?
- חלק מהתשובות לשאלות הללו ניתן למצוא בנתוני הלמ"ס, ולחלקן ניתן להגיע באמצעות סקרים או כלי שיתוף ציבור אחרים.

א. נישואין ברבנות

זוגות יהודיים שבחרים להינשא ברבנות, מחויבים לקיים את טקס החתונה שלהם על ידי רב עורך חופה שקיבל אישור לכך מטעם הרבנות הראשית. בני זוג הנרשמים לנישואין זכאים לקבל שירות עריכת טקס חתונה בחינם על ידי אחד הרבנים עורכי החופה המועסקים במועצה הדתית או המחלקה לשירותי דת שבה נרשמו. אם בני הזוג מעוניינים ברב אחר שיערוך את טקס החתונה, הם רשאים לפנות לרב אחר, ובלבד שיפיע ברשימת הרבנים בעלי אישור קבוע לעריכת חופה וקידושין שמפורסמת מעת לעת על ידי ועדת הנישואין של הרבנות הראשית (רבנים אלו רשאים לגבות תשלום עבור עריכת הטקס).

יוצאי אתיופיה

טקס החתונה של יהודי אתיופיה עוצב באופן שונה מהמסורת ההלכתית של הרבנות הראשית. לכן, טקס חתונה שנערך בהתאם למסורתם של יהודים יוצאי אתיופיה מוכר לצורך רישום לנישואין ברבנות הראשית. זוגות רבים יוצאי אתיופיה מקיימים אם כן, טקס כפול: טקס רבני עבור הרישום וטקס בהתאם למסורתם וזהותם היהודית. הקסים - המנהיגים הדתיים והרוחניים של קהילות יוצאי אתיופיה - פועלים בקרב קהילותיהם והם שעורכים את טקס החתונה בדרך כלל.

פעולות אפשריות:

עורכי החופה:

כדאי להכיר את רשימת עורכי החופה, לבדוק האם הם נותנים מענה למגוון הקהילות המתגוררות ברשות המקומית. פעולות מול המועצה הדתית או מחלקת שירותי הדת, וכן מול לשכת הרב המקומי, עשויות להציע גיוון של הרשימה ולשפר את השירות הניתן לציבור.

ב. מיזם טקסי חתונה

בשנים האחרונות קמו מיזמים בחברה האזרחית שמציעים שירותי עריכת טקסי חתונה שאינם מוכרים לצרכי רישום לנישואין בישראל. המיזמים השונים פונים לקהלי יעד שונים – יש מהם שעוסקים בטקסי חתונה שאינם בהכרח דתיים ויש שמציעים טקסים ממגוון הקהילות הדתיות היהודיות.

מיזמי חתונה בישראל

משפחה חדשה: מיזם משפחה חדשה איננו מציע, למעשה, שירותי טקסי חתונה, אלא רק מרשם ותעודת זוגיות אלטרנטיבית לרישום במשרד הפנים, אשר מסייע ברישום של בני זוג כידועים בציבור אל מול הגורמים הרלוונטיים השונים.

הויה: מיזם הויה מבית 'ישראל חופשית' מציע שירותי טקסים שאינם דתיים, ליווי ליצירה של טקס אישי, ומספק ייעוץ משפטי ומכגש עם עו"ד שמעודד זוגות לחתום על תצהיר שמאפשר הכרה בהם כידועים בציבור.

התנועה הרפורמית: התנועה הרפורמית מציעה ייעוץ לבניית טקס חתונה אישי שמבוסס על המסורת היהודית הרפורמית, וכן רבה או רב שילוו את התהליך ויערכו את הטקס, ומעניקה תעודת חופה וזוגיות לזוגות המתחתנים דרכה.

התנועה הקונסרבטיבית (מסורתית): התנועה הקונסרבטיבית מציעה שירותי טקס חתונה יהודי, שוויוני ומכבד שמנוהל על ידי רב או רבה על פי היהדות הקונסרבטיבית. לנישאים דרכה, מציעה התנועה הקונסרבטיבית לחתום על הסכם קדם נישואין שנקרא "ברית שלום".

חופות: מיזם חופות, מבית 'השגחה פרטית' מציעים טקסי חתונה אורתודוקסיים על ידי רבנים ורבניות, עבור זוגות שבעקבות המדיניות של הרבנות הראשית - נאלצים או בוחרים לערוך חופה מחוץ לרבנות. עורכי החופות מלוות את בני הזוג ודורשים מבני הזוג לחתום על הסכם קדם נישואין.

נישואין פרטיים כהלכה: מיזם נישואין כהלכה מבית 'מבוי סתום' מציע "מסלול" שמבוסס על עורכי חופות אורתודוקסיים, חתימה על הסכם קדם נישואין ו"תנאי בנישואין" להגנה מפני מצבים של עגינות וסרבנות גט, וכן בית דין פרטי לגירושין למקרה שבני הזוג יחליטו לפרק את זוגיותם.

מיזמים נוספים שפועלים מחוץ לרבנות: ישנם גם ארגונים פרטיים נוספים שמעניקים שירותי טקסי חתונה דתיים, שהנישואין בהם מוכרים במדינת ישראל וביניהם בד"ץ העדה החרדית, מוסדות חסידות בעלז ובד"ץ שארית ישראל שהקים הרב קרליץ בבני ברק. לפי נתוני דו-שנתון דת ומדינה 2023, שיעור הזוגות הנישאים בהם בישראל עומד על כ-11% בשנה בממוצע.

פעולות אפשריות:

תמיכה במיזמי טקסי חתונה:

השירותים שאותם מעניקים מיזמי טקסי החתונה פונים לבני זוג, צעירים בדרך כלל, שמעוניינים לכוון את זוגיותם אך אינם יכולים או מעוניינים להינשא דרך הרבנות. ברשויות מקומיות שבהן ניתן לזהות אוכלוסיה גדולה של זוגות כאלה, פעילותם של מיזמים טקסי החתונה עשויה לספק שירות בעל ערך רב לציבור התושבים. ניתן לחשוב על צורות שונות של תמיכה או מיזם משותף עם הרשות המקומית, שנועד לספק שירותים לתושביה.

שיתוף פעולה עם מרשם זוגיות עירוני:

בשנים האחרונות החלה להתפתח פרקטיקה חדשה של רישום זוגיות במרשמי זוגיות מוניציפליים (ראו לעיל). המרשמים הללו אינם מותנים בעריכת טקס, והרישום בהם מקנה לרשומים הטבות וזכויות דומות לאלו המוענקות על ידי הרשות המקומיות לזוגות נשואים המתגוררים בשטחה. שיתוף פעולה של רשויות מקומיות שמקיימות מרשם זוגיות עם מיזמי טקסי החתונה, יכול לייצר מעין "חבילה" של עריכת טקס עצמאי ורישום במרשם הזוגיות העירוני עבור זוגות שמעוניינים בכך.

ייעוץ לתושבים, הרצאות ואירועים ציבוריים:

חלק מהמיזמים מעניקים שירותי ייעוץ משפטיים והלכתיים, ואף מקיימים הרצאות לקהל הרחב שמתעניין בנושא. המידע שבו מחזיקים ארגונים אלו עשוי להיות בעל ערך רב לתושבים שאינם יכולים או אינם מעוניינים להינשא דרך הרבנות.

ניתן ליזום אירועים ציבוריים, שכוללים הרצאות וייעוץ עבור המעוניינים בכך. פרסום על בסיס הפלטפורמות של הרשות המקומית יחזק את החשיפה שלו. ניתן גם לקיים אירועים שמוכוונים לאוכלוסיות יעד שקיימות ברשות המקומית דרך מחלקת עלייה וקליטה ברשות (אם קיימת כזו), מרכזי צעירים ברשות או מרכזים עירוניים לקהילת הלהט"ב.

לקריאה נוספת

להרחבה בנוגע למיזמי חתונות פרטיים ראו:
יותם ברום, [טקסי נישואין יהודיים בישראל מחוץ לרבנות הראשית](#), פנים: איגוד ארגוני יהדות ישראלית, אפריל 2018.
רות הלפרין-קדרי, [מידע למתחתנים שלא באמצעות הרבנות](#), מרכז רקמן, 2018.

לקריאה על האתגרים הייחודיים לטקסי החתונה של יהודים יוצאי אתיופיה, ראו:
אריאל מואב, ['יהודים יוצאי אתיופיה מול הממסד הדתי: כרוניקה של אי-הכרה'](#), דעות, 86, (תשע"ט), עמ' 13-17.

5. הכרה בזוגיות של זוגות

זוגות רבים הבוחרים שלא להירשם לנישואין, אך חיים יחד, מקיימים חיי משפחה ומנהלים משק בית משותף, בוחרים להיות מוכרים כ"ידועים בציבור". בני זוג הבוחרים בכך, נדרשים להוכיח את זוגיותם ולעמוד בתנאי הסף להכרה כידועים בציבור בפני גופים ציבוריים שונים, ובכללם הרשויות המקומיות. ברשות מקומית שהקימה מרשם זוגיות עירוני, הזכויות המוענקות על ידיה ניתנות אוטומטית בכל התחומים הרלוונטיים.

קיים קושי רב לאמוד את הזוגות הידועים בציבור בישראל, אך על פי הערכות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, נכון לשנת 2021 זוגות אשר חיים יחד ללא נישואין מהווים כ-6.7% מקרב כלל הזוגות היהודים

מעבר לסוגיית מתן הזכויות, חשובה גם סוגיית ההכרה. פעמים רבים, זוגות ידועים בציבור אינם יכולים להינשא במדינת ישראל או אינם מעוניינים להינשא ברבנות (ויתכן שבמדינה אחרת הם היו בוחרים להירשם כנשואים), ולכן לעתים יש משמעות רבה לעצם ההכרה בזוגיותם.

כך, למשל, על אף שבנוגע לסוגיות כלכליות מסוימות עדיף לאדם להיות מוכר כהורה-עצמאי, יתכן שהוא יעדיף לשלם את המחיר כדי שהרשויות יכירו בזוגיותו.

שאלות למיפוי:

- מהן הזכויות שמעניקה הרשות המקומית לזוגות נשואים? האם הן מוענקות גם לידועים בציבור?
- מה מספר המשוער של זוגות תושבי הרשות שחיים יחד מבלי להירשם כנשואים?
- מהו מספר המשפחות החד-הוריות ומהו מספר המשפחות שמבוססות על הורות יחידנית ברשות?

זכויות מוניציפליות לזוגות

הזכויות המוקנות לזוגות על ידי רשויות מקומיות שבהן הם מתגוררים, מחולקים לנושאים שונים. בדרך כלל, הנושאים הללו מצויים תחת "תיקים" שבהם מחזיקים חברי המועצה של הרשות. רשות מקומית יכולה לפעול בכל אחד מן הנושאים הללו כדי להגביר את השוויון במתן הזכויות וההכרה עבור זוגות ידועים בציבור, ועבור בני זוג שאינם יכולים או אינם מעוניינים להינשא ברבנות. לצד מתן הזכויות, ממשפחות עם הורה-עצמאי או מידועים בציבור נדרש נטל בירוקרטי רב, וניתן לצמצם אותו באופן שיושווה לזוגות הרשומים כנשואים.

פעולות אפשריות:

גבייה:

כדאי לוודא שזכויותיהם של ידועים בציבור זהים לאלו של זוגות נשואים בכל הנוגע להנחות בארנונה. יש רשויות שבהן מוענקים שני תווי חניה לזוגות נשואים, וניתן לתת את ההטבה הזו גם לידועים בציבור.

חינוך:

בתהליך רישום למוסדות חינוך, הורים נשואים יכולים להסתפק בחתימתו של אחד מבני הזוג (הורים פרודים או גרושים נדרשים לחתום שניהם). במרבית המקרים מתייחסים לזוגות ידועים בציבור כבני זוג פרודים ויש לבחון כיצד להשוות את זכויותיהם לזכויות של הורים נשואים.

כמו כן, מבחינה לשונית, טפסי רישום פונים בדרך כלל לבני זוג הרשומים כנשואים או שלכל הפחות מוכרים לצרכי נישואין במדינת ישראל (כך, למשל, הם פונים לזכר ולנקבה באופן שאיננו מכיר בזוגיות להט"בית). כדאי לעבור על הטפסים השונים המיועדים לבני זוג שונים כדי לוודא שהם מכירים בבני זוג מסוגים שונים.

תרבות ופנאי:

לעתים ניתנות הנחות עבור הרשמת בני משפחה לחוגים הניתנים על ידי הרשות המקומית או למינויים לבריכה או "קאנטרי" שנמצאים בבעלות הרשות. יש להשוות את ההטבות הללו גם למשפחות שבהן ההורים הם בני זוג ידועים בציבור.

נספח: טבלת פעולות ותחומי פעילות

קידום זכויות לזוגות	טקסי חתונה	רישום לנישואין	גורמים לשיתוף פעולה		
		השפעה על בחירת רב מקומי והרכב המועצה הדתית. הקמת מרשם זוגיות (אם אין)	מועצת הרשות	ברשות המקומית	
הכרה ושוויון זכויות לזוגות מגוונים בנושאי גבייה (ארנונה, חניה); חינוך (רישום וטכסים), תרבות ופנאי (חוגים, מינויים לברכה וכדומה)			מחלקות הרשות המקומית		
	גיוון רשימת עורכי החופה של המחלקה לשירותי דת	קידום הסכמי קדם נישואין. הנגשת מידע וזכויות בנושאי הדרכות כלה ומקוואות	מחלקה לשירותי דת (אם יש)		
	שיתוף פעולה עם מיזמי טקסי חתונה	שיפור והרחבה של ההטבות הניתנות לזוגות רשומים. שיתוף פעולה עם מרשמים ברשויות אחרות	מרשם זוגיות מקומי (אם יש)		
	גיוון רשימת עורכי החופה של המועצה הדתית	קידום הסכמי קדם נישואין. הנגשת מידע וזכויות בנושאי הדרכות כלה ומקוואות	רב מקומי		גופים מקומיים מחוץ לרשות המקומית
			מועצה דתית		
		קידום של הפעלת מערך רישום הנישואין המקומי	ארגון רבני צהר	גורמים בחברה האזרחית	
	תמיכה במיזמי טקסי חתונה	שיתוף פעולה עם מרשמי זוגיות עירוניים (אם יש)	מיזמי טקסי חתונה		
		שיתוף פעולה לקידום זכויות תושבים בתחום	ארגוני סיוע		

פרק פח.

נשואין וגירושין (רישום)

פקודה הקובעת הוראות לרישום נשואין וגירושין.

[23 בספטמבר, 1929]

1. פקודה זו תקרא פקודת הנשואין והגירושין (רישום).

2. בפקודה זו יהא למונח הבא הפירוש דלקמן, מלבד אם ענין הכתוב

יחייב פירוש אחר —